

ГЕНЕЗА ХРАМОВОЇ АРХІТЕКТУРИ В КОНТЕКСТІ ХРИСТІЯНСЬКОЇ ДОКТРИНИ

Гуцул

Іван Андрійович

кандидат мистецтвознавства,
доцент кафедри образотворчого
і декоративно-прикладного
мистецтва та реставрації
творів мистецтва
Кам'янець-Подільського
національного університету
імені Івана Огієнка (Україна,
Кам'янець-Подільський)

Гуцул

Іван Андреевич

кандидат искусствоведения,
доцент кафедри изобразительного
и декоративно-прикладного
искусства и реставрации
произведений искусства
Каменец-Подольского
национального университета
имени Ивана Огиенко (Украина,
Каменец-Подольский)

Ivan Hutsul

Ph.D., associate professor
of the department of Fine Arts and
Crafts and Restoration of Works
of Art of Kamyanets-Podilsky
Ivan Ohienko National University

Анотація. У статті розглянуто генезу храмової архітектури в контексті розвитку християнства як історичної форми світогляду і суспільної свідомості, а також обґрунтовано її підпорядкованість певним суспільно-історичним умовам. Досліджено формування християнського храму у процесі становлення архітектури різних конфесій і культури в цілому, а також в умовах розвитку самого суспільства. Висвітлено поступальний розвиток церковної архітектури в її цілісності і взаємозв'язку, визначено основні художньо-планувальні, функціонально-конструктивні та естетичні особливості храмових споруд окремих деномінацій християнської доктрини.

Ключові слова: храм, релігія, реформація, архітектура, християнство.

Протягом своєї історії християнство, як історична форма світогляду, сприяло модернізації людського суспільства, розвитку соціальних і політичних відношень, його культурної і наукової складової. Розвиваючись, змінювалося і саме християнство. Затверджувалися і відкидалися богословські догмати, виникали і зникали нові форми поклоніння, будувалися і перебудовувалися храми і будинки для зібрання віруючих. Усе це супроводжувалося як смиренним богобоязливим життям віруючих, так і великими, духовними і соціальними потрясіннями, війнами і лихами.

Постановка проблеми. Церковні споруди окремих християнських конфесій стали рушіями розвитку цілих стилів, течій або елементів архітектури. Їх планування відображало практичні потреби богослужбового обряду, а конструкція диктувалася розвитком будівельної традиції. Поділ християнства на окремі конфесії зумовив появу цілої низки храмів, які відрізняються як своїми функціонально-конструктивними та естетичними особливостями, так і художньо-планувальною єдністю.

Аналіз останніх публікацій показує, що **проблема вивчення** християнської архітектури є актуальною серед сучасних учених і науковців. Проте автори більшості з проаналізованих досліджень, О. Воскобойніков [1], С. Першин [4], Л. Скорик [6] та ін., у своїх працях зосереджуються переважно на католицьких та православних храмах і часто залишають поза увагою протестантську архітектурну спадщину. Автор статті робить спробу висвітлити розвиток християнської архітектури в її цілісності і взаємозв'язку, виділивши особливості релігійних споруд трьох основних християнських конфесій.

Мета дослідження — висвітлити генезу християнського храму у контексті становлення архітектури християнських конфесій і культури в цілому, а також в умовах розвитку самого суспільства.

Виклад основного матеріалу. Християнство наклало свій відбиток на архітектурне мистецтво починаючи з IV ст., коли гоніння з боку язичників припинилися і перші християнські храми почали з'являтися як архітектурні споруди. Як відомо з Писання, християни першої ієрусалимської общини приходили на богослужіння у ветхозавітний храм і лише для здійснення вечері Господньої збиралися “по будинках” окремо від невіруючих іудеїв (Деян. 2:46).

Назва християнських церков молитовним будинком чи просто будинком не завжди вказує на домові приміщення для богослужбних зібрань, але досить часто додається до церков, як до відкритих споруд. Підтвердженням цього є історичні документи. Євсевій Памфіл (263–340) pp.) у 8 томі (п. 2) Церковної історії, розповідаючи про гоніння християн у часи імператора Діоклетіана у 303–304 роках, писав: “Своїми очима ми бачили, як руйнували молитовні будинки від верху до самої основи, а Божественні святі книги посеред площі придавали вогню” [2].

Не дивлячись на всі гоніння, історія підтверджує, що Церква постійно була соціально направленою. У II ст. заможні християни мали звичай запрошувати до себе на обід інших членів общини, надаючи перевагу самим нужденним, подібно до того, як чинили єпископ і диякон. Греки і жителі провінції Африка дали цим благодійним обідам прекрасну назву — “агапе” або “трапеза любові”. Кількість запрошених на суспільну трапезу мала відповідати місткості столової кімнати приватного будинку — триклінію, у крайньому разі до тих пір, поки сама Церква не почала проводити такі частування, використовуючи для цього спеціальні зали. Перші згадки про це містяться у листах Плінія Молодшого. “Арештовані християни, — пише він, — зізнавалися, що зібранися для звичайної сумісної трапези, абсолютно нешкідливої” [5].

Запрошення на сумісну трапезу робилися по святкових днях, з нагоди недільного зібрання або, навіть, просто при випадковій зустрічі на базарі чи в іншому суспільному місці. Досить ймовірно, що диякон радив господарю, кого бажано запросити.

Тертуліан зазначав, що велика любов християн

один до одного втілювалася у християнській трапезі у регулярне усталене дійство. Ці трапези, які викликали найобразливіші насміхання зі сторони язичників, зовсім не порівнювалися зі святами, що проводилися, наприклад, у честь Серапіса, храм якого в Карфагені активно відвідували язичники. Там влаштовувалися такі обіди, що дим від кухонних печей “по тривозі піднімав пожежних”.

Назва сумісної християнської трапези — “агапе” або “трапеза любові” добре виражає її сутність. Люди, за рахунок яких влаштовувалися такі обіди, прагнули прийти на допомогу бідним, не принижуючи їх і надати їм можливість втамувати голод, не втрачаючи власного достоїнства. Християни відносилися до обездолених так само доброзичливо, як і сам Бог, тоді як привітний господар-язичник мав звичку кепкувати над дармоїдами, які зібранися до нього на бенкет. Частування під час “трапези любові” було простим і помірним, як розповідає Тертуліан. Ніякого марнотратства або непристойної поведінки. Запрошені чоловіки і жінки, за античним звичаєм, суворо дотримувалися дисципліни і благопристойності, як того вимагалось на релігійному зібранні. До трапези приступали після старанної молитви до Бога. Їли помірно, щоб втамувати голод. Пили, як належить стриманим людям, які навіть вночі не забувають поклонитися Богу. Вели бесіду, як люди, які знають, що Бог все чує [7].

Ранньохристиянські храми. Архітектура Давньої Церкви у загальній хронології пов'язана із розвитком двох основних ліній формування християнського храму від кімнат для зібрання общин в приватних будинках і до богослужбних приміщень у підземних кладовищах-катакомбах. Катакомби являли собою розгалужену багатокілометрову мережу вузьких коридорів, на які нанизані приміщення трьох типів: кубікули, крипти і капели. Капела — це, власне, підземна церква, яка, крім основного, містила і додаткові приміщення, наприклад, для оголошених. Таким чином розпочався поділ приміщень за конкретним функціональним призначенням. Стіни катакомб оздоблювалися розписами, іноді рельєфами. Тематика черпалася з біблійської ветхо- і новозавітної історії, євангельської притчі. Часто зустрічаються образи раю у вигляді рослинності, фруктів з птахами тощо.

Архітектура ранньохристиянського періоду принципово відрізняється від язичницьких храмів. Останні, на відміну від християнських базилік,

сприймалися, насамперед, в екстер'єрі (як свого роду “архітектурна скульптура”, внутрішній об'єм яких — ціла або наос — не був доступним для непосвячених). Первинно орієнтація споруди на схід не була обов'язковою, так як є приклади протилежної осі базиліки. Ззовні храм майже не оздоблювався. В будь-якому випадку, не було жодних образів, хіба що невелике напівкругле зображення чи напис, що могли розмістити над входом у храм або декоративна різьба на дверях. Такі унікальні двері з ясеню збереглися у базиліці Санта-Сабіна на Авентинському пагорбі (сер. V ст.).

Поступово почали намічатися і регіональні особливості. Наприклад, для базилік Сирії характерні компартименти при вході, що нагадують собою вежі і подібні допоміжні приміщення по обидві сторони вівтарної абсиди, так, що вона не виступає з об'єму споруди (такий прийом пізніше приживеться на Закавказзі, особливо в Armenii). Прикладом такої ранньохристиянської базиліки, пізньоантичної базиліки у первинному вигляді є Санта-Сабіна на Авентині, а також базиліки Аквілеї, Градо, сирійські базиліки (на жаль, збереглися лише в руїнах) [1].

Другим основним типом ранньохристиянського храму є центричні споруди. Вони можуть бути круглої, хрещатої, квадратної шести- чи восьмигранної форми. В середній частині розміщується купель або престол. Подібні архітектурні рішення застосовуються і для храмів-мавзолеїв. Як і в базиліках, основна увага приділяється розробці інтер'єру. Центричні храми увінчуються куполом, що звеличується над периферійною частиною споруди. Стіни церков мурували із цегли чи природного каменю, іноді чергуючи їх. Дана техніка застосовувалася у різних регіонах християнського світу протягом довгого часу як норма для середньовічної храмової архітектури і була достатньо надійною, в тому числі і на сейсмічно небезпечних територіях [8].

Середньовічні християнські храми. Архітектура раннього середньовіччя несе відбиток перехідності, де змішані язичні і християнські мотиви. Про формування певного художнього стилю можна говорити приблизно з X ст., коли вже чітко почала проглядатися особливість середньовічної архітектури. Стель західноєвропейського мистецтва X–XII ст., що отримав назву “романського”, виник в монументальній кам'яній архітектурі. На його формування вплинули і рівень будівельної

техніки того часу (значний практичний досвід був накопичений, але складні інженерні прийоми не застосовувалися), і реалії політичного життя (привідна роль церкви, укріплення земельних наділів феодалів, безперервні війни). Найхарактернішими типами для романського будівельного мистецтва є замок (укріплене житло феодала) і храм.

У XII–XV ст.ст. розвиток міст, комплекс нових явищ духовного життя, побутового ладу, а також технічний прогрес призвели до виникнення у художній сфері нового стилю — готики, який, як і романський, сформувався в архітектурі. Сам термін “готика” був введений в епоху Відродження і виражав своє відношення до варварської, як її тоді назвали, архітектури (готи — назва одного з варварських племен). Зосередженням усього суспільного життя, звичайно, був собор. Крім основного призначення — проведення богослужінь — там читалися лекції, проходили містерії (театралізовані вистави на біблійські сюжети), укладалися особливо важливі договори. Собори будувалися на замовлення міських комун, які, як правило, не шкодували коштів на їх зведення, так як собор був, свого роду, символом і основною окрасою міста. Часто він був настільки великим, що його не могло наповнити все населення міста. Іноді будівництво могло затягнутися на декілька десятиліть, а то й століть. Найзнаменитіший довгобуд — Кельнський собор, закладений у XII ст., а закінчений за старовинними кресленнями аж у XIX.

Язичницький храм був замкненим житлом божества і богослужіння проходило поза його стінами. Релігійне життя християн, навпаки, було зосереджено саме у стінах церкви. Також варто зазначити, що церковна споруда, як і прилеглі до неї прибудови, часто слугувала фізичним і моральним притулком у дні небезпеки, була єдиною залогом суспільних зібрань і видовищ, шкільної грамоти, лікарню, трибуною не лише небесного правосуддя, але й земного суду, що свідчить про монопольну суспільну роль та універсальність християнського храму у ранньосередньовічний період.

Велику роль у середньовічному християнському будівництві відігравало чернецтво, яке отримало широке розповсюдження як на Сході, так і на Заході. Чернецтво виникло в період раннього християнства як форма відлюдництва або втечі із суспільства тих людей, які втратили віру у можливість позбавитися соціального гніту. Проте, вже до VI ст.

створені монахами гуртожитки (монастирі) перетворилися у багаті організації. Добре організована в умовах натурального господарства обов'язкова праця збагачувала монастирські господарства. Земельний фонд, а разом з тим, і число залежних від монастирів кріпаків росли завдяки частим даруванням і заповітам. Число монахів поповнювалося не лише за рахунок знатних людей. Йшли в монахи і люди скромного походження, причому, багатьом із них вдавалося добитися високого положення. Цей ресурс дозволяв продовжувати будівництво християнських храмів і соборів.

Православний храм як розвиток візантійської естетики, зберігаючи важливі у догматичному сенсі конструктивні особливості і символічні рішення ранньої християнської культури, має деякі архітектурні відмінності. Провідним у візантійській храмовій архітектурі став прямокутний з висуненим на схід заокругленим виступом вівтарних абсид храм. Зовні він мав фігурну покрівлю, всередині склепінчаста стеля підтримувалася системою арок із колонами або стовпами, а з високого підкупольного простору, що нагадує внутрішній вид храму в катакомбах, йшло світло — символ Ісуса Христа — Істинного Світла, що прийшло на землю.

До хрещення Русі у Візантії склався тип хрестово-купольного храму, який синтезував у собі досягнення усіх попередніх напрямків розвитку православного будівництва. Архітектурна конструкція хрестово-купольного храму не була легко доступна для огляду, що було властиво базилікам. Необхідні внутрішні молитовні зусилля, духовна концентрація на символіці просторових форм, щоб складна храмова конструкція постала єдиним символом Єдиного Бога. Така архітектура покликана перетворити свідомість віруючої людини і підвести її до поглибленого споглядання світу.

Збудовані рівновеликими, чотири храмові стіни утворюють куб. цьому символу також цілком відповідав давній архітектурний стиль церков як візантійський, так і візантійсько-руський (київський, новгородський, володимирський, московський).

На православній Русі склалося декілька самобутніх архітектурних стилів, серед яких, насамперед, виділяється найближчий до візантійського стиль. Це класичний тип білокам'яного прямокутного або, навіть, квадратного у своїй основі, храму, але з додатком вівтарної частини з напівкруглими абсидами, з одним чи декількома куполами на фігурній покрів-

лі. Сферична візантійська форма покриття куполів замінилась шоломоподібною. У середній частині невеликих храмів розміщується чотири, підтримуючих покрівлю, стовпи, що символізують чотирьох євангелістів, чотири сторони світу. У центральній частині соборного храму може бути дванадцять чи більше стовпів, які утворюють пересічним між ними простором Хрест і допомагають розділити храм на його символічні частини [8].

Православне церковне будівництво втілює в собі уявлення про храм як про Небо на землі, про з'єднання Неба і землі, про втілення у видимім невидимого, а в земному трансцендентного, подібне з'єднання божественної і людської природи у Христі, який страждав і помер, як людина, але воскрес для життя вічного, як Бог.

Реформація і протестантські храми. Реформація, що поклала початок радикальним змінам у християнстві, призвела до соціально нових християнських відносин держави і Церкви. І це, насамперед, викликано новим догматичним розумінням Церкви — як общини віруючих, а не інституту з жорсткою ієрархічною владою [3].

У першій половині XVI ст. реформаційний рух почав швидко розповсюджуватися за межами Німеччини. Лютеранство утвердилося в Австрії, у Скандинавських країнах, у Прибалтиці. Окремі лютеранські громади з'явилися в Польщі, Угорщині, Фінляндії. В той же час у Швейцарії виникають нові різновиди реформаційного руху — цвінгліанство і кальвінізм. Відповідно до догматичної основи кальвінізм радикально реформував християнство і його церковну організацію. Майже всі зовнішні атрибути католицького культу: ікони, облачення, свічки тощо — були відкинуті. Основне місце в богослужінні зайняли читання і коментування Біблії, співання псалмів. Церковна ієрархія була ліквідована. Провідну роль у кальвіністських общинах почали відігравати старшини (пресвітери) і проповідники, що склали консисторію, яка відала релігійним життям громади. Догматичні питання входили у ведення особливих зібрань проповідників — конгрегації, які надалі стали місцевими і загальнонаціональними з'їздами представників общин.

У зв'язку з утвердженням нової богословської догматики у протестантизмі змінився і підхід до будівництва християнських храмів або, як ми їх називасмо, молитовних будинків. Дотримання норм відмінності від пишних католицьких храмів,

підкреслена простота впливали на формування інтер'єрів протестантських храмів, часто нагадуючи своїми формами давні, ранньохристиянські споруди.

Великий вплив на розвиток протестантської архітектури справив німецький критик Леонард Крістіан Штурм (1669–1729), який займався проектуванням протестантських церков. Л. Х. Штурм розробив вимоги до протестантського храму: створення приміщення, в якому кожен міг би добре чути і бачити проповідника; відмова від колон; сприятливе розміщення для церковного співу, кафедри і органу; розташування хорів на стінах, один над одним і на стіні, протилежній від кафедри; використання світлих тонів в інтер'єрі і простота в обробці. Л. Х. Штурм заперечував хрестоподібні форми, які внутрішніми кутами стін зменшували простір і збільшували вартість споруди. Також відкидав будь-які круглі форми через великі розтрати на їх втілення. Найбільш доцільними він вважав квадратну, прямокутну, полігональну або трикутну форми храмів. Ввівши у вжиток практичний підхід до протестантського храмобудівництва, Л. Х. Штурм надав йому певного характеру, напрямку розвитку.

Надалі, Йоганесом Отценом (1839–1911) та іншими архітекторами були вдосконалені основні типи планування протестантських храмів, розроблені проекти, які найкращим чином відповідали суті і формі богослужіння протестантських громад, зокрема, з'явився і круглий інтер'єр.

У 1891 р. Вісбаденським пастором Емілем Візенмеєром опублікована проповідь, на основі якої була прийнята так звана “Вісбаденська програма”, до якої архітектор Йоганес Отцен спроектував чотири приклади протестантської церкви. Вона складалася з чотирьох пунктів:

1. Молитовний дім має нести характер торжествуючої церкви.

2. Єдність церкви і принцип всезагального священства виражається у єдності всезагального про-

стору. Розділення простору на декілька “ковчегів”, “ковчегу” і хори тощо недопустимо.

3. Святкування вечері має проходити не в закритому приміщенні, а у центрі молитовного дому. Всі віртуальні лінії мають вести до вітваря.

4. Кафедра — місце, з якого Христос представлений, як духовна їжа церкви і має розглядатися як еквівалент вітваря. Вона повинна узгоджуватися з хором і органом [9].

Усі ці правила відносилися до інтер'єру молитовного дому і були направлені на встановлення відповідності догматики протестантської церкви з її формою і способом проведення богослужіння. На відміну від традиційних довгих нефів, які пропонували “довгий шлях” до Христа, у новій програмі будівництва “кільцевих” інтер'єрів громада розташовувалася компактно по колу, навколо кафедри і погляди присутніх віруючих людей були направлені на проповідь та єднання із Христом та один з одним. Це було зручно і через те, що видимість та чутність усередині молитовного дому максимально урівнювалася для всіх присутніх.

І хоча до ХХ ст. протестантська архітектура не створила якихось надзвичайно нових типів споруд, які б уособлювали єдність між плануванням храмів і конструктивними особливостями, облаштуванням форм стелі, дахів, шпилів, куполів, як це було в католицьких чи православних храмах, вона сприяла введенню усяких новацій і вдосконалень у вже існуючі схеми.

Висновки. Протягом свого розвитку архітектура християнської доктрини змінювалася в залежності від конфесійної приналежності та суспільно-історичних умов. Основні конфесії християнства (католицизм, православ'я і протестантизм) наклали свій відбиток не лише на функціонально-конструктивні особливості церковних споруд, але і на естетику їх зовнішнього вигляду. Подальші дослідження у цій сфері будуть пов'язані із вивченням характерних форм та образів протестантських храмів на теренах України.

Література / References:

1. *Воскобойников О.* Первые христианские храмы: о позднеантичных базиликах, христианских катакомбах и храмовой архитектуре. URL: [https:// postnauka.ru/video/68424](https://postnauka.ru/video/68424) (дата звернення: 23.05.2018).

2. *Евсевий Памфил*, єпископ Кесарии Палестинской // Церк-

1. *Voskoboynikov O.* Pervye khrystyanskye khramy: o pozdneantychnykh bazylykakh, khrystyanskykh katakombakh y khramovoi arkhytekture. URL: [https:// postnauka.ru/video/68424](https://postnauka.ru/video/68424) (Last accessed: 23.05.2018).

2. *Evsyevi Pamfyl*, epyskop Kesaryu Palestynskoi // Tserk-

- ковная история. — Книга 8 (главы 1–10). URL: <https://www.sedmitza.ru/lib/text/433397/> (дата звернення: 23.05.2018).
3. Льюис В. Спиц. Возрождение и движение Реформации // Библиотека Якова Кротова. URL: http://www.krotov.info/lib_sec/18_s/piz/2.htm (дата звернення: 23.05.2018).
4. Першин С. Архітектура християнських храмів. — Пробудження. — 2014. — № 6. URL: <http://waking-up.org/religii-svitu/arhitektura-hristiyanskih-hramiv/?lang=uk> (дата звернення: 23.05.2018).
5. Письма Плиния Младшего. Панегирик Траяну // ЛитМир: электронная библиотека. — С. 11. URL: <https://www.litmir.me/br/?b=135980&p=11> (дата звернення: 23.05.2018).
6. Скорик Л. Архітектура, що вчить душу вгадувати істину / Л. Скорик // Людина і світ. — 1996. — №4. — С. 28–32.
7. Тертуллиан Аполлогия, или Защищение христиан против язычников // Электронная библиотека Одинцовского Благодичия. URL: http://www.odinblago.ru/tertulian_1/2 (дата звернення: 23.05.2018).
8. Что есть что в церкви: архитектурно-историческая шпаргалка. URL: <http://liveinmsk.ru/article/a-11-3.html> (дата звернення: 23.05.2018).
9. P. Genz. Das Wiesbadener programm / Peter Genz. — by Verlag Ludwig, Holtenuer Strasse, 141 Kiel. — 2011.
- ovnaia ystoryia. — Knyha 8 (hlavy 1–10). URL: <https://www.sedmitza.ru/lib/text/433397/> (Last accessed: 23.05.2018).
3. Liuys V. Spys. Vozrozhdenye y dvyzhenye Reformatsyy // Byblyoteka Yakova Krotova. URL: http://www.krotov.info/lib_sec/18_s/piz/2.htm (Last accessed: 23.05.2018).
4. Pershyn S. Arkhitektura khrystyianskykh khramiv. — Probudzhennia. — 2014. — № 6. URL: <http://waking-up.org/religii-svitu/arhitektura-hristiyanskih-hramiv/?lang=uk> (Last accessed: 23.05.2018).
5. Pysma Plynia Mladsheho. Panehyryk Traianu // Lyt-Myr: elektronnaia byblyoteka. — S. 11. URL: <https://www.litmir.me/br/?b=135980&p=11> (Last accessed: 23.05.2018).
6. Skoryk L. Arkhitektura, shcho vchyt dushu vhaduvaty istynu / L. Skoryk // Liudyna i svit. — 1996. — №4. — S. 28–32.
7. Tertullyan Apolohyia, yly Zashchyschenye khrystyan protyv yazychnykov // Elektronnaia byblyoteka Odyntsovsokoho Blahochynia. URL: http://www.odinblago.ru/tertulian_1/2 (Last accessed: 23.05.2018).
8. Chto est chto v tserkvy: arkhitekturno-ystorycheskaia shparhalka. URL: <http://liveinmsk.ru/article/a-11-3.html> (Last accessed: 23.05.2018).
9. P. Genz. Das Wiesbadener programm / Peter Genz. — by Verlag Ludwig, Holtenuer Strasse, 141 Kiel. — 2011.

Гуцул Іван Андреевич

Генезис храмовой архитектуры в контексте христианской доктрины

Аннотация. В статье рассматривается генезис храмовой архитектуры в контексте развития христианства как исторической формы мировоззрения и общественного сознания, а также обоснована ее подчиненность определенным общественно-историческим условиям. Исследовано формирование христианского храма в процессе становления архитектуры разных конфессий и культуры в целом, а также в условиях развития самого общества. Освещено поступательное развитие церковной архитектуры в ее целостности и взаимосвязи, определены основные художественно-планировочные, функционально-конструктивные и эстетические особенности храмовых сооружений отдельных деноминаций христианской доктрины.

Ключевые слова: храм, религия, реформация, архитектура, христианство.

Ivan Hutsul

Genesis of Temple Architecture in the Context of Christian Doctrine

Summary. Throughout its history Christianity as a historical form of worldview, contributed to the modernization of human society, development of social and political relations, its cultural and scientific component. As evolving, the church architecture was changing depending on the confessional affiliation and socio-historical conditions. The main denominations of Christianity (Catholicism, Orthodoxy and Protestantism) imprinted not only on the functional and constructive features of structures, but also on the aesthetics of their appearance.

The history of Christian architecture is reduced to attempts to adapt the structures borrowed from the public life of the ancient Romans to the requirements of a new cult. For three centuries, before the time of Constantine, Christianity did not have separate buildings for temples: religious gatherings took place in private houses. The emergence of the first Christian temples as architectural constructions was associated with the IVth century, when Christianity became the official religion of the Roman Empire and the persecution of the Christians from the Gentiles stopped.

The architecture of an early Christian period was fundamentally different from the pagan temples, primarily because the focus was made on interior decoration. It carries a mark of transience, where motives of the Gentiles and the Christians are mixed.

We can speak about the formation of a certain artistic style only from the Xth century, when the peculiarity of the medieval architecture began to be clearly seen. A major role in the medieval Christian construction was played by monasticism, which, as a form of secularism, arose in the period of early Christianity.

The Orthodox temple of the Christian doctrine, while maintaining the dogmatic meaning of the constructive features and symbolic decisions of an early Christian culture, is characterized by some architectural differences of Byzantine style.

The beginning of radical changes in Christianity and, accordingly, in its ecclesiastical architecture, laid the Reformation, which led to the socially new Christian relations of the State and the Church. In connection with the firmly established a new theological dogma in Protestantism the approach to the construction of Christian temples changed the formation of interiors which influenced the observance of the norms of difference from the magnificent Catholic temples and emphasized simplicity.

Church buildings of individual Christian denominations became the engines of the development of entire styles, currents or architectural elements. The planning of church buildings reflected the practical needs of the liturgical rite and their design was dictated by the development of the building tradition. The division of Christianity into separate denominations led to the emergence of many temples, which differ in artistic and planning features and make up the treasury of the world's architectural heritage.

Keywords: *temple, religion, Reformation, architecture, Christianity.*